

ביאור האגדה על ריש לקיש

ר' צ'צ'וק הכהן (מקמ"ה ע"ב, ע"א 141-134)

הדבר שעשה שלא כהוגן וכמו שכתבו התוספות שם דהיה קודם שחזר למוטב דלא היה מזלזל בנפשיה עיין שם, ובאמת לא זלזול לבד הוא אלא גם איסור מאבד עצמו לדעת כי לא ידע תחילה שיתרצו בהכאות ושינצל מידם, ואם כפי דברי תוספות שלא חזר למוטב דמשמע דבאמת עשה שלא כהוגן למה להם לחז"ל להזכיר גנותו ולאיוזה צורך הזכירו כלל סיפור ההוא שכפי הנראה פשטיה אינו אלא סיפור דברים בעלמא לספר אחר מטתן של תלמידי חכמים ולדבר בגנות דצדיקי:

אבל הפשוט בעיני דהוא עשה זה בכוונה גדולה לשם שמים דאף על פי שבכל לסטיותו היה רק מכלה קוצים וכמו שכתבתי מכל מקום היה ירא לנפשו שהרי אברהם אבינו ע"ה שהרג אוכלוסי אומות העולם היה מתפחד עד שהבטיחו ה' יתברך אל תירא דכולם קוצים כסוחים וכמו שאמרו בבראשית רבה (מ"ד, ד'), וכן בר' אליעזר בן ר' שמעון (בבא מציעא שם פ"ג ע"ב) אף אחר שאמר על עצמו ומה ספיקות שלכם וכו' אפילו הכי לא מיתבא דעתו וחזר לנסות ולברר וגם אחר כך אחר שקרא על עצמו אף בשרי ישכון לבטח חזר להסתפק בנפשיה וכמו שאמרו שם (פ"ד ריש ע"ב) ואפילו הכי לא סמך אדעתיה וקביל עליה יסורי, וגם ריש לקיש לא סמך אדעתיה ומצינו דמותר גם לאבד נפשו לתשובה ולא מיבעיא לעבירות חמורות במזיד שחייב עליהם מיתה בבית דין כיוקים איש צרורות (בראשית רבה ס"ה, כ"ב) אלא גם בעבירות קלות כההוא כובס (כתובות ק"ג ע"ב), ואף לפי דברי מהרי"ט בחידושי שם דעשה משום חילול שבת דבסקילה הרי היה שוגג בזה כיון דראה חמה זורחת, ובסמ"ק (סימן ג') מביא מר' יהודה חסיד שציוה לתלמידיו על שנתמשו בשם לינצל מליסטים לחזור לילך בלא שם ולמסור נפשם ונהרגו עיין שם, ואם כן יש לומר דגם ריש לקיש עשה כן ובפרט בעוון רציחה דדין בית דין דדמו ישפך ואף על פי שלדעתו עשה מצוה לא בטח בלבו על זה, ובלאו הכי נמי מאחר דלא נידונו בסנהדרין לחייבם מיתה הרי הרגם שלא כדין דאפילו דין משבטלו סנהדרין אי אפשר להורגם, ואף דכולם קוצים הוי ככל עבירה לשמה דאף דמצוה עביד מכל מקום צריך כפרה כמו שכתבתי לעיל:

ולא רצה לילך למקום גדודי חיות וליסטים דהוא היה גבור ביותר כמו שאמר חילך לאורייתא וידע דיוכל להציל עצמו מהם אם ירצה ושלא יעמוד נגדם הוי כמאבד עצמו מדעת וזה גם כן לא רצה כי הרי באמת מצוה עביד ואין חייב כלום על זה, ולנסיון ובירור בעלמא וגם לכפרה על ידי המסירת נפש בספק שלו על כן זבין ללודאי שהם יאסרוהו בידם ולא יוכל לינצל אם לא על ידי תחבולה שחשב ומי יודע אם יעלה בידו, וזהו בירור אם עשה שלא כהוגן וחייב מיתה לא ינצל ואם לאו מן השמים יעזרוהו וינצל ועלתה בידו דגם בזה אדרבא הוסיף לכלות קוצים כסוחים כאלה אוכלי אדם, ובזה נתברר כל עניניו שהיה רק לכלות הקוצים הסובבים השושנה העליונה:

[מא] וזהו שאמר שם אחר כך נפק ואתא יתיב אכיל ושתי ורשיי פירש כל ימיו וכו' משמע דמפרש דהיא ענין בפני עצמו ולא משמע כן רק דהוא נמשך להקודם וגם אי מילתא בפני עצמו הוא מה שיאטיה הכא, ואם רצה לומר דגם סיפור הקודם מה דזבן נפשיה היה בשביל אכילה ושתיה אם כן הכל הוא לגנותו ושהיה רעבתן חס ושלוש ואיך אמר כל ימיו וכו' והרי אחר כך חזר והיה תלמיד חכם ובודאי כל אכילתו בקדושה ואיך הסמיך זה להקודם שמכר עצמו למיתה בשביל אכילה

[לט] וזהו גם כן בר' יוחנן וריש לקיש שנכתב בתלמוד סיבת מיתתם דהוה על ידו אף על פי שתחילה לא נתכוין לבזותו וכמו שכתבתי מכל מקום לא דיבר בלשון נקיה כל כך, וזה דשם אחר כך כשהשיבו ריש לקיש מאי אהנית וכו' דהיינו שאמר לו דלא על ידי מה שהחזירו בתשובה הוא שתיקן הקודם [דבזה עדיין יש גנאי כל שלא נתקן לגמרי כיון דבשעת מעשה היה חטא ושהוא ההנהו שהביאו לכך] אבל בתחילה ובשעת מעשה גם כן היתה כוונתו לשמים באמת ורבי קרו ליה ואין לו חלק בו לומר שבכוחו ועל ידו הוא ששב כי הוא לא הוסיף לו כלום הוסיף ר' יוחנן לזלזלו בפירוש ואמר אהנית וכו' היינו דהשתא דרואה שיש לו בושח מזה על כרחך לא תיקן לגמרי והוא ידע עוצם השתדלותו אחר כך בתורה ועבודה דהיה ראוי שיתוקן לגמרי, דעל כן לא עלה בלבו שיהיה אונאת דברים ובושה לו באמירת ליסטאה וכשראה דאינו כן חשב דודאי יש בו חסרון בזה מתולדה שאין יכול לתקנו, וחסרון זה אינו ראוי להיות בשרש ישראל כידוע דמצורע משתלח חוץ למחנה ישראל כי חסרון זה אין ראוי לישראל כלל, והצרת אינה אלא פריחה בעור בשר ולא בעצמות שהם עצמיות גוף האדם ומהם הוא עצם הקטן שבשדרה הקיים לעד, ורקב עצמות קנאה שהוא גורם כליון העצמות גם כן ובאומות העולם שהוא בשורשם כן נגלה הכל ואין קמים בתחיית המתים, אבל אצל בני ישראל כל עניני קנאה וכעס אין לו שייכות לעצמיותו רק מצד הלבוש דכתנות עור בשר שעל גביו שבו זוהמת הנחש הארסיי שהוא הנושך וממית בלא שום הנאה לגרמיה דכל כוונתו להרע לבד מצד הקנאה שבו שמוזה היה התחילת הסתתו כמו שאמרו (סנהדרין נ"ט ע"ב) דנתקנא בכבודו דאדם הראשון וזהו הזוהמא שהכניס בחוה, ושפסקה זוהמתן דישראל בהר סיני דאין עוד במחנה ישראל זוהמא כזו בעצם:

ולפיכך אמר לריש לקיש אהנאי וכו' תחת כנפי השכינה דכמו שכתבתי לעיל דהוא מקום הגרים שהחשיבו כגר וכאילו אינו משורש ישראל שאין יכול לתקן הקודם כי גר אין יכול לתקן הקודם ומה שהיה בגיות שיהיה כמי שנולד ביהדות, דזכה לזה רק אברהם אבינו ע"ה דנקרא גם כן ישראל ואזרחי כאילו הוא אזרח בישראל, מה שאין כן גר אינו אזרח והוא רק כנולד מעת שנתגייר ולא מקודם, וקינטר את ריש לקיש דגם הוא כן שאין יכול לתקן הקודם שלא יבוש מזה והוא אהני ליה במה שהחזירו בתשובה רק דמיקרי גרים:

ואחר כך חלש דעתיה מזה כי כפי דבריו שהוא החזירו ואהני ליה אם הוא היה נקי לגמרי היה מחזיר את ריש לקיש גם כן להיות נקי לגמרי, והרגיש דעל כרחך גם בו יש חסרון בזה והיינו בדבר זה עצמו מה שקינטר לריש לקיש במה שאינו, כי באמת ריש לקיש מזרע אברהם יצחק ויעקב וגם אמר אמת ודאי מה שאמר מה אהנית וכו', אף דגם רבי יוחנן ודאי השיבו באמת אהנית וכו' דמכל מקום יש יתרון בזה לריש לקיש במה שחזר לעסוק בתורה וליקרא רבי מצד לימוד התורה דנשאר ממנו כמה הלכתא גברותא בתלמוד בתורה שבעל פה שגם זה נקרא תחת כנפי שכינה, מכל מקום שניהם דיברו בזה דרך קינטור ונתברר על עסקיהם בדברים אלו דסביביו נשערה מאוד:

[מ] וגוף הלסטיות דריש לקיש לא נזכר כלל בתלמוד בסיפור בפני עצמו שזה כבר נמחק לגמרי כי לא היה חטא כלל, ונראה לי דגם העובדא דזבן נפשיה ללודאה (גיטין מ"ז.) אינו מכלל

ושתיה ואין לך זולל וסובא גדול מזה ודרך רשע אשר יערב לו לחם שקר ואחר ימלא פיהו חצץ :
וגם הלשון אמרה ליה ברתיה וכו' אם הסיפור דאכילי ושתיה הוא דרך תמידות כפירוש רש"י וכי תמיד אמרה ליה כך, ועל כרחך דהכל סיפור אחד דכשיצא ממה שהיה יתיב ואכל ושתה באותה עת לשמחתו שניצול מהם, וכפי הנראה דהוקשה לרש"י לאיזה צורך יזכיר זה דאכל ושתה כיון דלא נזכר שום סיפור והמשך ענין על זה דאכל ושתה ועל כן מפרש דרצה לומר כל יום כל מה שמשתכר וכו' ונמשך למה שאמר אחר כך כי נח נפשיה וכו', אבל לפי זה העיקר דאכל ושתה כל מה שמשתכר ושלל השאיר כלום חסר מהספר :

[מב] וכפי מה שכתבתי טובי קא משמע לן להמשך הסיפור כמה ליסטים רעבתנים הם וכמו שאמרו (פסחים י"ב ע"ב) שעה שניה מאכל ליסטים עיין שם ברש"י דהם רעבתנים כלודים לאכול מיד שניעורים, ועיקר הלסטיות בא מרעבתנות שאין מוצא כל צורכו מאומנות או להטיל עצמו על הציבור וכן אמרו (סנהדרין ע"ב ריש ע"א) בבן סורר ומורה סופו עומד ומלסטם הבריות, והוא שחשד עצמו לליסטים גם אכילתו חשב שהוא רעבתנות בעלמא כמאכל כל ליסטים, ולכשתברר דאינו ליסטים כי כל מעשיו לשם שמים לבער הרע ממילא גם אכילתו ושתיתו בקדושה :

וגם עיקר קדושת האכילה שיהיה דומה למזבח וכמו שאמרו (סוף חגיגה כ"ז ריש ע"א) פתח במזבח וסיים בשולחן וכו', ובפרט בתלמידי חכמים וכמו שאמרו (יומא ע"א סוף ע"א) לנסך על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים, ובכתובות (ק"ה סוף ע"ב) המביא דורון לתלמיד חכם כמקריב לביכורים דכל אכילותיו ושתיותיו כקרבנות, ובראשית רבה (ס"ה, י"ט) אם לקרבן המציא וכו' למאכלך על אחת כמה וכמה משמע דחשוב טפי מקרבנות, וזהו כל ענין אכילה דקדושה שברא ה' יתברך את האדם שיצטרך לאכילה לקיום חייו כי יש בזה עבודה כמו בקרבנות ומה שנאמר לאדם הראשון מכל עץ הגן אכול תאכל (בראשית ב', ט"ז) זו מצות עשה כמו קרבנות, ומאחר שהליסטים ממונו גזל וכל אכילתן מגזילות וחמסים אי אפשר שיהיה לרצון והקדושה דאני ה' שונא גזל בעולה ובויקרא רבה (ג', ד') הזפק שמלא גזילות וחמסים אל יקרב לגבי המזבח :

ועוד דכיון שדומה לקרבן והוא ליסטים ושופך דמים הרי קרא צווח (ישעיה א', י"א) למה לי רוב זבחיכם וגוי ידיכם דמים מלאו, ובאור זרוע גדול (חלק א' סוף סימן קי"ב) משמע דכהן רוצח [במזיד ולא שב] פסול לעבודה כלנשיאת כפים [וכן להיות שליח ציבור עיין שם דמדמה לעבודה משום דכנגד תמידין והוא מבואר מפשטות לשון הכתוב דישעיה הנזכר גם כי תרבו תפילה וגוי ידיכם וגוי וצריך עיון ארמ"א באורח חיים סימן נ"ג סעיף ה' בהג"ה העתיק דברי אור זרוע דבשוגג כשר לשליח ציבור ובסימן קכ"ח סעיף ל"ה שתיק לשולחן ערוך דסתם כרמב"ם דגם בשוגג פסול לנשיאות כפים והרי אור זרוע מדמה שליח ציבור ועבודה לנשיאות כפים ועל כרחך סבירא ליה דגם לנשיאות כפים כשר שוגג ולדידן דפסלינן לנשיאות כפים הוי ליה לפסול גם לשליח ציבור ואין כאן מקום להאריך בזה] :

ואפילו לפי דעת התוספות (יבמות ז'). ד"ה שנאמר דלעבודה כשר עיין שם ובסנהדרין (ל"ה ע"ב) ד"ה שנאמר, מכל מקום ודאי פשטיה דקרא דידיכם וגוי אלמה לי רוב זבחיכם דרישא קאי דאין מרוצה כל כך מיהת ובשבת (ל"ג.) דבעוון שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת הרי דאין הקב"ה רוצה בעבודה של שופך דמים, ואף דהתם בציבור כולם כן היינו לענין חורבן בית המקדש וביטול עבודה לגמרי מכל הציבור והוא הדין ליחיד בחטא דידיה וביומא (פ"ה סוף ע"א) איתא גם אשפיכת דמים דיחיד גורם לשכינה שתסתלק מישראל, וגם מה

שאמר שם דמטמא הארץ הוא מקרא דלא תטמא כדפירש רש"י שם והוא קרא מיייתי נמי בשבת שם ועיקר קרא נמי ברצח יחיד כתיב, וכל שכן לענין קדושת האכילה שיהיה נחשב כקרבנות דצריך שיהיה גופו מוכן להשראת שכינה דאז יוכל לדמות לקרבנות דבית המקדש :

[מג] ובתענית (י"א ריש ע"ב) דיראה כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו ועל ידי זה אסור להתענות עיין שם והיינו דעל ידי זה הוא קדושת האכילה כקרבנות והוא כמבטל קרבנות מעל מזבח ה', והרוצח שגורם לסילוק שכינה מכל ישראל כל שכן שאין שרוי תוך מעיו, ונראה דזהו שאמר ר' אלעזר בר' שמעון (בבא מציעא שם פ"ג ע"ב) שישו בני מעי וכו' כי כשנתברר שאין בו עוון דשפיכת דמים על ידי זה יוכל להיות קדוש תוך מעיו וכל אכילתו כקרבנות וממנו התהוות חלבו ובשרו, והרי תנן (אבות ה', ה') דלא הסריח בשר הקודש מעולם וזהו אפילו בחלקן של כהנים וכל שכן בקרבן עצמו וכל שכן בבשר האדם הקדוש שמעיו במקום המזבח וגידול בשרו מאכילה קדושה שקרבן דאין שייכות לסרחון אליו כלל, ועל כן אמר מובטחני וכו' דבשרו ישכון לבטח שלא יסריח וממילא לא יהיה רמה ותולעה הבאים אחר הסרחון עיין שם ברש"י ד"ה בשמא וברש"י (בבא בתרא י"ז.) ד"ה כדאמרן :

ועל כן ריש לקיש כדנפק מלודאי דה' עזרו שניצול מידם נתברר לו דאין בידו שמץ עוון דשפיכת דמים דאז לא היה ניצול דלא עביד קודשא בריך הוא ניסא לשקרא וגברא מיבדקי בכל מקום סכנה כדאיתא בשבת (ל"ב.), וכשנבדק ונמצא נקי אז הלך לאכול בשמחה לחמו ולשתות בלב טוב יינו כי כבר רצה אלקים את מעשיו וקדוש שרוי במעיו, וזהו שאמר אחר כך כריסי כרי שחלבו ובשרו נחשב לו רק כמו כר וכסת ודבר שחוץ ממנו, כי עצמותו ענין אחר שהיה כולו קדוש לה' בהתפשטות הגשמיות והגוף אינו אלא בשר אדם לבוש לעצם האדם שהוא הנעשה בצלם אלקים ונחשב אצלו רק כמו כר ולומר דאף על פי שהיה אוכל ושותה לא היה מרגיש מזה הנאה כי לא היה לו שייכות עם הנאה הגופנית כלל :

[מד] ותוספות שם מיייתי מזבחים (ה' ריש ע"א) רמי אמעוהי ומקשה דהיה דרכו [ומה שכתבו שם דרכן וכו' בטנם טעות סופר וצריך להיות דרכו בטנו דרק ריש לקיש דרכו כך ולא מצינו כן בשארי, ולפירוש הערוך המובא בתוספות (נדה י"ד.) ד"ה אפרקיד ר' יהושע בן לוי לייט עלה וצריך לומר דריש לקיש פליג עליה או דהוא בטח בנפשיה שלא יתחמם על ידי זה] כן, וגם שם אין מובן כלל לאיזה צורך הזכירו זה דכשהקשה אותה קושיא דהתם אם כשרים וכו' כדרמי אמעוהי ומאי נפקא מינה בזה, ואפילו בענין המשא ומתן של הלכה עצמה אמרו (פסחים ג' ע"ב) לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה כל שכן בסיפור שלא לצורך :

ונראה טעם דרך שכיבתו על בטנו בפשוט היה לפי מה שראיתי בספר אוצר החיים (שער א' חקירה ו') ובפירוש דברי רמב"ם (הלכות דיעות פרק ד' הלכה ה') דהוא עוזר ומסייע העיכול עיין שם, ולפי שהיה אוכל הרבה כנראה מדברי רש"י כל מה שהרויח הוצרך לזה על דרך הרפואה, וזהו כמו שכתבתי שכל אכילתו כקרבנות הכל בקדושה ולא להנאת עצמו ואינו מדת רעבתנות חס ושלוש רק כדרך שאמרו באכילת קרבנות (פסחים נ"ז סוף ע"א) ביוחנן בן דבאי ויאכל בקודשי שמים וכל שכן מה שהוא כקרבן עצמו על המזבח, והנה כמו כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרין כדתנן (ריש זבחים) דלשם חולין אפילו בחטאת כשרה דלא מינה לא מחריב בה כדאיתא (שם ג'), הכי נמי מי שזוכה דכאילו קדוש שרוי במעיו דאכילתו כקרבנות אפילו יהיה לו איזה פעם כוונת הנאה דלא הכל זוכין להיות כרבי שאמר על עצמו (כתובות ק"ד.) ולא נהנתי וכו' עיין שם בתוספות ד"ה לא [ומה שכתבו שלא יכנסו היינו לשם הנאת

י"ט) ושנאתי וגו' שאניחנו לאדם שיהיה אחרי ומי יודע החכם יהיה וגו' ואמר (שם ג', כ"ב) אין טוב מאשר וגו' כי מי יביאנו לראות וגו' :

ומדת רשעים הוא דיכין וצדיק ילבש וכמו שנאמר גם כן (קהלת ב', כ"ו) ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב וגו' שהם עיקרם רק ליכנוס ושלא ליהנות בעצמם, וכדרך שאמרו ז"ל (תנחומא בשלח א') בכנענים קודם שנכנסו ישראל לארץ ישראל, דמדת כל אדם גם כן אף שהוא נהנה גם כן ויגע לעצמו יגע גם לבניו להשאיר ברכה אחריו בקנייני עולם הזה דכל פרשת נחלות נאמר על זה, ואמרו (ויקרא רבה כ"ה, ה') מאותו זקן שאמר כשם שיגעו לי אבהתי כך אני יגע לבני :

[מז] אבל זהו מדת עמי הארץ העוסקים בישובה של ארץ או מי שה' יתברך משפיע לו הרבה והוא אין רשאי להוציא במותרות ורק הוא צינור שה' יתברך משפיע על ידו לאחרים לחלק לאחדים וזהו גם כן חלקו מה שגונו לו למעלה וכן להניח לבניו חוק, אבל תלמיד חכם שתורתו אומנתו ואין עוסק במלאכה אלא כדי פרנסתו וכל הנאותיו בקדושה אין לו לצמצם עצמו להניח לבניו, וקבא דמוריקא שהניח ריש לקיש קרי אנפשיה ועזבו לאחרים שחשב זה לעונש לו שעזב יגיעו לאחרים אף על פי שהוא דבר מועט, כי מה שה' יתברך משפיע לאדם הוא כדי שיהנה הוא בו ומה שלא זכה ליהנות הוא בשביל איזה חטא, ואותו חטא קל שבשבילו מת דאין מיתה בלא חטא אותו החטא גרם גם כן לאותו דבר מועט שלא יכול ליהנות ממנו בעצמו והוצרך לעזוב לאחרים :

ונמצא כל הסיפור דשם בהשולח כולו לשבח של ריש לקיש וחלילה להם להזכיר דבר שיש בו גנות לתלמיד חכם, וגם לפי דברי התוספות דהמעשה היה קודם שחזר מכל מקום מה שסיפרו זה על כרחך דאחר שחזר תיקן גם מעשה זו עד שגם זה נעשה כזכויות ויש בה שבה, וכמו שכתבתי דמה דניצול מידם מוכח כי אין בו חטא דשפיכת דם, והמכירה הוצרכה לברר זה כי כפי דעת בני אדם היה ראוי להיות משפטו כן להמסר ללודים שהם ראשי השופכים דמים, ועיקר אזהרת שפיכת דם שנאמר לבני נח נסמכה להיתר אכילת בשר בעלי חיים על זה אמר ואך את דמכם וגו' שופך דם וגו' לפי שמתוך שהותר אכילת בשר בעלי חיים הותר גם כן להורגו לשאר צרכי בני אדם דמה נפקא מינה אכילה או שאר הנאה, ואמר דאדם אין מסור לאדם אחר להורגו לצורכו כמו שהותר אכילת בעלי חיים וזהו עיקר הרציחה לצורך אכילה ובכללו לשאר הנאות ויותר אכזריות הוא גם כן לרצוח לאוכלו, ולפיכך הם ראשי הרוצחים והוא נמכר להם ונתכפר במה שניצול מידם כי אין לו משפט מות, ודבר זה כלל גדול בכל מקום שנוכר בתלמוד כיוצא בו ובשאר מקומות בדברי חז"ל ואין צריך לומר במקראות מחטא אדם גדול הוא מה שכבר נתקן על ידי תשובה שלימה מאהבה עד שנעשה כזכויות ולא נכתב אלא לשבחן, וזהו תוקף התשובה במדרגה הגדולה הראשונה והוא מה שגדולים בו מצדיקים גמורים כי הזדונות כזכויות :

גופו ורבי עצמו היה שולחנו שולחן מלכים וכמו שאמרו (עבודה זרה י"א). שלא פסק מעל שולחנם וכי עיין שם בתוספות ד"ה שלא ואין צורך למה שדחקו שם סוף ד"ה צנון דפשוט דהכוונה דלא נהנתי שלא הרגיש הנאת גופו רק כדרך שאמר הלל בויקרא רבה (ל"ד, ג') לגמול חסד עם הדא עלובתא) אלא דמכל מקום שלא לשמן כשרין כקרבנות, וזהו דרמי אמעוהי שזה מורה על קדושת אכילותיו דמעי כריסו הוא קודשי שמים ואפילו שלא לשמה כשרין והקשה אם כשרין והם לרצון לפניו יתברך ירצו גם כן ואם וכי' :

[מה] וזהו שאמר שם אחר כך על זה אמר ריש לקיש אפתח אנא פתחא לנפשי, ומלבד דאין מובן צורך אריכות לשון זה הוא מגומגם גם כן [ובנדרים (כ"ב סוף ע"ב) איתא לשון ופתח פתחא לנפשיה אהיתר נדר אבל אתירוץ קושיא אין טעם בלשון זה], ולמה שכתבתי דעיקר קושיא דרמי אמעוהי היינו לצורך נפשיה דהוא רצה שיהיה לרצון גם כן, ועל זה אמר שפיר לשון אפתח וכי' שזה פתח לנפשו הצמאה ותאבה לדבר זה, ועל דרך שאמרו במגילה (י" ע"ב וי"א). פתח לה פתחא להאי פרשתא דהכוונה שאותו מאמר הוא פתח פתוח לשורש כל ענין פרשת המגילה, וכך בירור דבר זה הוא פתח פתוח לשורש קדושת נפשו בהיות גם השלא לשמה קדוש לאלקיו ומרוצה גם כן, והא דלא עלה לחובה היינו רק לצאת ידי נדרו אבל נדבה היו והוא כקרבן נדבה שהוא גם כן לרצון לפני ה', וכן אכילת התלמיד חכם שכקרבנות והפה הוא פתח הגוף וכן כל עמל אדם לפיהו ואדם לעמל פה יולד כמו שאמרו בסנהדרין (צ"ט ריש ע"ב) והעיקר לעמל תורה כדאיתא התם, אבל מכל מקום אמרו במדרש המובא בתוספות (כתובות ק"ד ריש ע"א) דעד שמתפלל שיכנסו דברי תורה יתפלל שלא יכנסו מעדנים, דאף דעיקר הכל הוא כניסת הדברי תורה בלב מכל מקום צריך להיות יראתו קודמת לחכמתו המגדירתו בסור מרע דלולי זה למה זה מחיר ביד כסיל וגו'. והעיקר בתאוות וההתחילה באכילה שבוה היה חטא אדם הראשון, וכל אכילה שאינה בקדושה הוא פתח הכניסה לכל רע וכמו שאמרו (ברכות ל"ב). מלי כרסיה זני ביש, וההיפך באכילה דקדושה הוא פתח הכניסה לכל טוב :

[מז] ומצוה ראשונה שנצטוו ביציאת מצרים שהיא התחילת כניסת היהדות ובנין אומה הישראלית היה מצות אכילה דקרבן פסח דעיקר מצותו הוא אכילתו וכדתנן (פסחים ע"ו סוף ע"ב) שתחילתו לבני אדם לאכילה, וכן אכילת מצה, ואזהרת אכילת חמץ הוא אזהרת אכילה שמצד היצר הרע הנקרא (ברכות י"ז ריש ע"א) שאור שבעיסה שהוא המרומם העיסה יותר ממה שהיא וזהו בקשת המותרות יותר מהשייך לחלקו, מה שאין כן מצה הוא האכילה בקדושה שהיא לשם שמים ואין לשאור שבעיסה חלק בה, וזהו הפתחא לנפשיה דפתח ריש לקיש דגם הנפש לא תמלא [שהוא סיומא דקרא דעמל אדם לפיהו (קהלת י', ז')] בתאוות עולם הזה, וכן בקדושה אוהב מצוות לא ישבע מצוות וצדיק אוכל לשובע נפשו דיש לו שביעה במה דשייך לנפשיה, מה שאין כן בטן רשעים דקבר פתוח גרונם הוא לעולם חסר דאין לו מילוי והשביעה שלו אינו שביעה אלא מילוי הכרס לבד, מה שאין כן מי שממלא כריסו מקודשי שמים היא אכילה שיש בה שביעה דמה דלא ישבע מצוות היינו שהומה ומהמה להשיג יותר אבל כפי מה שאפשר ובוה יש לו שביעה :

והוא אכילת אותו צדיק ריש לקיש דכפי דברי רש"י דאכל כל מה שמשכת נראה כמלי כריסיה אבל היה מקודשי שמים וזהו הפתחא לנפשיה דהכל לרצון לפני ה', ועל כן לא רצה להניח לאחרים יגיעו וכדרך שאמר רב לרב הונא (עירובין נ"ד ריש ע"א) אם יש לך היטב לך וגו' ואם תאמר אניח לבני וכי', כי מאחר דבטוח בנפשו שכל הנאותיו בקדושה למה ליה להניח לאחרים שאין יודע מה יהיו, וכדרך שנאמר (קהלת ב', י"ח-